

ONDERNEMINGSRECHTBANK VAN LEUVEN

Zaak A/20/01287

Tussen

HECTOR CUE SPORTS BELGIUM BV

Eiseres

en

VZW KONINKLIJKE BELGISCHE BILJARTBOND

Verweerster

Schriftelijke opmerkingen

van de Belgische Mededingingsautoriteit (BMA)

op grond van artikel IV.88, §1 WER

-

Amicus curiae

I. Inleiding

I.1 Procedurele voorgaanden

1. Bij vonnis van 20 april 2021 verzoekt de Ondernemingsrechtbank, hierna Uw Rechtbank, op grond van artikel IV.88 § 1 (WER) de Belgische Mededingingsautoriteit ("BMA") om uiterlijk tegen 3 september 2021 opmerkingen mee te delen over de door eiseres, Hector Cue Sports Belgium ("HSCB"), ingestelde vorderingen en de desbetreffende standpunten van partijen. De verweerster is de Koninklijke Belgische Biljartbond – Fédération Royale Belge de Billard (VZW) ("KBBB").
2. Eiseres vordert in haar conclusies voor Uw Rechtbank:

"Vast te stellen dat verweerster door bovenvermelde handelingen een oneerlijke handelspraktijk voert, hetgeen in strijd is met de courante wettelijke bepalingen, o.a. de artikelen VI.104 e.v. WER, en dit door de bepalingen inzake Mededinging conform art. IV. 1 WER en IV.2 WER (en art. 101 en 102 VWEU) te schenden."
3. De partijen werden door de Rechtbank gevraagd om hun volledige dossier en standpunten mee te delen aan de BMA.
4. Op 26 april 2021 heeft eiseres haar syntheseconclusie en stukkenbundel aan de BMA meegedeeld.
5. Op 6 mei 2021 heeft verweerster haar syntheseconclusie en stukkenbundel aan de BMA overgemaakt. Op 7 mei 2021 heeft verweerster op verzoek van Uw Rechtbank ook een kopie van de lopende sponsorovereenkomsten met NV Saluc en Verhoeven Biljarts B.V.B.A. meegedeeld.
6. De zaak werd door de Ondernemingsrechtbank ter zitting van 14 september 2021 vastgesteld voor verdere behandeling.
7. De BMA merkt op dat noch NV Saluc noch Verhoeven Biljarts B.V.B.A. partij zijn in de procedure voor Uw Rechtbank.

I.2 Draagwijdte van artikel IV.88 § 1 WER

8. Artikel IV.88 WER bepaalt dat de BMA ambtshalve of op verzoek van het rechtscollege waarbij de zaak aanhangig is, schriftelijke opmerkingen kan indienen *"in verband met de toepassing van de artikelen IV.1 en IV.2 of van de artikelen 101 en 102 VWEU."*
9. Door de indiening van de schriftelijke opmerkingen wordt de BMA geen tussenkomende partij in de zin van het Gerechtelijk Wetboek maar treedt zij op als *amicus curiae* van de rechtbank bij de toepassing van de mededingingsregels. In die hoedanigheid beperkt de BMA zich tot kennisneming van de feitelijke gegevens die de partijen haar meedelen of die publiek toegankelijk zijn, en beschikt zij niet over onderzoeksbevoegdheden.
10. Daarenboven dient eraan herinnerd te worden dat de opmerkingen van de BMA niet bindend zijn voor de rechtbank en dat artikel IV.88 § 1, alinea 4, WER bepaalt dat de partijen in het geding de gelegenheid moeten worden geboden om op deze opmerkingen te antwoorden.

II. De feitelijke context en het voorwerp van de schriftelijke opmerkingen

II.1 Feiten

11. Voor een samenvatting van de feitelijke en juridische context, verwijst de BMA naar randnummers 1 tot en met 7 van het tussenvonnissen van Uw Rechtbank van 20 april 2021.
12. Verder heeft de BMA kennis genomen van de syntheseconclusies en stukkenbundel die door beide partijen aan de BMA werden meegedeeld.
13. De BMA brengt hier enkel in herinnering dat de KBBB, verweerster, de nationale sportbond voor carambole biljart is en erkend is door het Belgisch Olympisch en Interfederaal Comité (BOIC), de Europese Bond (Confédération Européenne de Billiard – CEB) en de Wereldbond (Union Mondiale de Billard – UMB).¹
14. HCSB, eiseres, is de Belgische dochteronderneming van LOONTJES BILJARTS, een Nederlands bedrijf dat gespecialiseerd is in de verkoop van biljarttafels, -keuen en -accessoires, zoals biljartballen. HCSB is de vennootschap achter het merk “DYNASPHERES” en verdeelt onder die benaming wereldwijd biljartballen. HCSB verkoopt ook wereldwijd biljarttafels van het merk “Gabriel Billiards”.²
15. Op 6 juli 2020 hebben de KBBB en NV Saluc, een producent van biljartballen, een sponsorovereenkomst ondertekend voor vier jaar met stilzwijgende verlengingsmogelijkheid. In de overeenkomst is bepaald dat NV Saluc de officiële en exclusieve leverancier is voor biljartballen voor de Kampioenschappen van België multi-disciplines met inbegrip van artistieke biljart, de finale van de Beker van België en het Kampioenschap van de Jeugd. Gedurende deze drie kampioenschappen mag geen publiciteit worden gevoerd voor concurrerende merken van biljartballen. Saluc verbindt zich ertoe geschikte biljartballen voor deze kampioenschappen te leveren, waarbij deze ballen eigendom blijven van de KBBB. De publiciteit voor Saluc/Aramith zal gratis op zichtbare wijze worden aangebracht in de zaal en ook in de evenement brochure. Als tegenprestatie verbindt Saluc zich ertoe jaarlijks een geldbedrag te betalen aan de KBBB.
16. Op 10 oktober 2020 hebben de KBBB en Verhoeven Biljarts B.V.B.A. een sponsorovereenkomst ondertekend voor vier jaar. De sponsor zal tegen betaling van een jaarlijkse geldsom aan de KBBB de biljarttafels plaatsen tijdens alle Kampioenschappen van België multi-disciplines met inbegrip van artistieke biljart, de Beker van België en het Kampioenschap van de Jeugd. De sponsor krijgt de exclusiviteit voor de biljarttafels en biljartbenodigdheden in de accommodatie van de events, de affiche, de kalender, het programmaboek, eventueel TV en op alle briefwisseling van de KBBB. De KBBB verbindt zich ertoe om voor de drie evenementen niet te adverteren voor een concurrerend bedrijf in dezelfde sector zonder voorafgaande toestemming van Verhoeven Biljarts B.V.B.A.
17. Er bestaat betwisting tussen de partijen omtrent de wijze waarop de exclusiviteiten werden toegewezen. Volgens de KBBB werd HCSB uitdrukkelijk uitgenodigd een sponsorvoorstel over te

¹ Vonnissen, randnr. 2.

² Vonnissen, randnr. 1.

maken. Daarentegen stelt HSCB dat de exclusieve sponsorcontracten werden toegewezen zonder een open en transparante aanbesteding.

II.2 Voorwerp van de schriftelijke opmerkingen

18. In deze opmerkingen geeft de BMA haar standpunt omtrent de vraag onder welke voorwaarden de toekenning van exclusiviteit door een sportfederatie zoals de KBBB aangaande de levering van/het voeren van publiciteit m.b.t. biljartballen of -tafels voor de drie genoemde kampioenschappen een inbreuk vormt op de artikelen IV.1 en IV.2 en op de artikelen 101 en 102 VWEU.
19. De BMA wijst op artikel 2 van Verordening (EG) 1/2003 dat bepaalt dat de partij die beweert dat een inbreuk op artikel 101, lid 1 of artikel 102 VWEU is gepleegd, de bewijslast van de inbreuk dient te dragen, en dat daarentegen de partij die zich op artikel 101, lid 3 VWEU beroept, de bewijslast dient te dragen dat de voorwaarden van deze bepaling zijn vervuld.
20. Het komt toe aan Uw Rechtbank om in het licht van het aangevoerde bewijsmateriaal van de partijen te beoordelen of de toekenning van de exclusiviteit door de KBBB aan de betrokken leveranciers van carambole biljartballen en -tafels een inbreuk maakt op deze regels. De schriftelijke opmerkingen van de BMA beogen preciseringen te geven aan Uw Rechtbank bij de toepassing van deze regels.
21. Hierna komen de verschillende toepassingsvoorwaarden van de artikelen IV.1 en IV.2 WER en de artikelen 101 en 102 VWEU aan bod:
- zijn de KBBB en HSCB ondernemingen/ondernemingsverenigingen in de zin van de mededingingsregels?
 - is er sprake van beïnvloeding van de handel tussen lidstaten?
 - welke zijn de betrokken markten?
 - vormt de sluiting van de exclusieve sponsorovereenkomsten een inbreuk op de artikelen IV.2 WER en 102 VWEU, en/of op de artikelen IV.1 WER en 101 VWEU?

III. Bestaan van een “onderneming” / “ondernemingsvereniging”

22. De Belgische en Europese mededingingsregels hebben betrekking op activiteiten van ondernemingen.³ Zowel artikel IV.1 WER als artikel IV.2 WER veronderstellen dat de KBBB en HSCB kunnen worden gekwalificeerd als een “onderneming” of een “ondernemingsvereniging”.
23. Het begrip omvat “elke entiteit die een economische activiteit uitoefent, ongeacht de rechtsvorm ervan en de wijze waarop zij wordt gefinancierd”. Onder een “economische activiteit” wordt verstaan “iedere activiteit bestaande in het aanbieden van goederen of diensten op een bepaalde markt”.⁴

³ Arrest van het Hof van 16 november 1977 in zaak 13/77, GB-Inno-BM/ATAB, 13/77, r.o. 31.

⁴ Arrest van het Hof van 23 april 1991 in zaak C-41/90, Klaus Höfner en Fritz Elser /Macrotron GmbH, r.o. 21; Arrest van het Hof van 16 juni 1987 in zaak 118/85, Commissie/Italië, 16 juni 1987, r.o. 7.

Voor zover deze voorwaarde is vervuld, staat de omstandigheid dat een activiteit met sport te maken heeft, niet in de weg van de toepassing van de mededingingsregels.⁵

24. Het is niet betwist dat de verkoop en levering van biljartballen en biljarttafels door HSCB, en trouwens ook door Saluc SA en Verhoeven Biljarts B.V.B.A., een economische activiteit uitmaakt.
25. Wat de activiteiten van de KBBB betreft, volgt uit de rechtspraak van het Hof van Justitie dat de organisatie door een vereniging zonder winstoogmerk van sportwedstrijden (in het vermelde precedent motorwedstrijden) en in dat kader de sluiting van sponsor-, reclame- en verzekeringsovereenkomsten teneinde deze wedstrijden commercieel te exploiteren, waarbij deze activiteiten een bron van inkomsten vormen, als een economische activiteit moeten worden beschouwd.⁶
26. In haar beslissingspraktijk heeft de BMA in dezelfde zin geoordeeld. Verwezen kan worden naar de beslissing van 27 juli 2015 waarin de internationale paardenfederatie – prima facie – werd beschouwd als een onderneming, mede gelet op het feit dat de vereniging de uitzendrechten op paardenwedstrijden verkoopt en andere economische activiteiten uitbaat (zoals het sluiten van sponsorovereenkomsten). Of daarbij een winstoogmerk voorop stond, was irrelevant.⁷
27. Op dezelfde wijze achtte de BMA het in de Golfbiljart-zaak⁸ (een beslissing betreffende voorlopige maatregelen) prima facie niet kennelijk onredelijk om de Belgische Golfbiljard Bond (BGB) als een onderneming en ondernemingsvereniging te beschouwen aangezien de BGB zelf competities en wedstrijden organiseert. De verbonden die lid zijn van de BGB organiseerden ook competities en wedstrijden en werden door het College om dezelfde redenen als ondernemingen aangemerkt.
28. In het licht van het voorgaande en met name gelet op het feit dat de KBBB biljartwedstrijden organiseert en commercieel exploiteert, met name door het sluiten van sponsorovereenkomsten die een bron van inkomsten vormen, is de BMA van oordeel dat een rechtspersoon als de KBBB als een onderneming in de zin van het mededingingsrecht moet worden beschouwd.

IV. Beïnvloeding van de handel tussen Lidstaten

29. Eiseres baseert haar vordering niet enkel op het Belgisch mededingingsrecht maar eveneens op artikel 101 en 102 VWEU. De toepassing van het Europees mededingingsrecht veronderstelt dat de geviseerde praktijk eveneens de handel tussen de Lidstaten beïnvloedt.
30. Wil van een ongunstige beïnvloeding van de handel tussen lidstaten sprake zijn, dan moeten overeenkomsten op grond van een samenstel van objectieve feitelijke of juridische gegevens met een voldoende mate van waarschijnlijkheid doen verwachten dat zij al dan niet rechtstreeks,

⁵ Arrest van het Hof van 1 juli 2008 in zaak C-49/07, Motosykletistiki Omospondia Ellados NPID (MOTOE)/Elliniko Dimosio (hierna MOTOE-zaak), r.o. 22.

⁶ Ibidem, r.o. 23.

⁷ Beslissing BMA-2015-V/M-23 van het Mededingingscollege van de BMA van 27 juli 2015 in de zaak CONC-V/M-15/0016, verzoek om voorlopige maatregelen van Global Champions League BVBA en Tops Trading Belgium BVBA tegen la Fédération Equestre Internationale (FEI) (hierna FEI-zaak), rn. 87 e.v.

⁸⁸ Beslissing BMA-2020-V/M-04 van de Voorzitter van de Raad voor de Mededinging van 23 januari 2020, BVBA Hector Cue Sports Belgium /VZW Belgische Golfbiljart Bond in zaak nr. MEDE-V/M-19/0041, (hierna Golfbiljart-zaak), rn. 21-23.

daadwerkelijk of potentieel, het handelsverkeer tussen lidstaten merkbaar kunnen beïnvloeden op een manier dat zij doen vrezen dat zij de totstandkoming van een gemeenschappelijke markt tussen lidstaten kunnen belemmeren.⁹

31. Het feit alleen dat onder de deelnemers aan een nationale mededingingsregeling zich ook marktdeelnemers uit andere lidstaten bevinden, is een belangrijk element bij de beoordeling, maar is op zich gezien niet doorslaggevend om te kunnen stellen dat aan de voorwaarde van gevolgen voor de handel tussen lidstaten is voldaan. Anderzijds volstaat de omstandigheid dat een mededingingsregeling alleen de verhandeling van producten in één enkele lidstaat betreft, niet om uit te sluiten dat de handel tussen lidstaten ongunstig kan worden beïnvloed. Een mededingingsregeling die het gehele grondgebied van een lidstaat bestrijkt, heeft naar de aard ervan immers een versterking van de nationale drempelvorming tot gevolg, hetgeen de in het EG-Verdrag beoogde economische vervlechting doorkruist.¹⁰
32. Volgens de Europese Commissie staat de toepassing van het criterium “beïnvloeding van de handel” los van de afbakening van de relevante geografische markt. De handel tussen lidstaten kan ook worden beïnvloed in de gevallen waarin de relevante markt nationaal of sub-nationaal is.¹¹
33. De BMA is van oordeel dat de sponsorovereenkomst de handel tussen de lidstaten kan beïnvloeden gelet op de structuur van de KBBB en het toepassingsgebied van het Reglement.
34. De KBBB is de enige door het BOIC erkende overkoepelende federatie op Belgisch niveau voor de carambole biljart discipline en heeft een regelgevende bevoegdheid voor het gehele Belgische grondgebied. Derhalve moeten de bepalingen in het Reglement m.b.t. de toegelaten speelballen tijdens door de KBBB georganiseerde wedstrijden door alle clubleden worden nageleefd.
35. De betrokken wedstrijden, waarop de exclusieve sponsorovereenkomsten slaan, betreffen nationale competities die zich bevinden in het eigen beheer van de KBBB. De geviseerde praktijk houdt een risico in op verstoring van de concurrentiepositie van producenten/leveranciers die actief zijn op de Belgische markt, of daarop actief wensen te worden door toetreding vanuit het buitenland. Eiseres (HSCB) is trouwens de Belgische dochteronderneming van een Nederlands bedrijf. Een exclusieve sponsorovereenkomst kan haar toetreding tot de Belgische markt beïnvloeden.
36. De BMA besluit dat de voorwaarde van de beïnvloeding van de handel tussen Lidstaten is vervuld.

V. Betrokken markten

37. De toepassing van de mededingingsregels is niet beperkt tot de situatie waarin de ondernemingsgedraging en de effecten op de mededinging plaatsvinden op dezelfde markt. Een dergelijke gedraging kan plaatsvinden op één markt, hierna de “productmarkt” genoemd, terwijl de effecten ervan zich laten voelen op een andere markt, hierna de “verstoorde markt” genoemd. Dit veronderstelt dat de “productmarkt” en de “verstoorde markt” met elkaar verwant zijn (“verwante

⁹ Arrest van het Hof van Justitie van 23 november 2006, C-238/05, Asnef-Equifax, punt 34.

¹⁰ Ibidem, punten 36 en 37.

¹¹ Mededeling van de Commissie, Richtsnoeren betreffende het begrip beïnvloeding van de handel in de artikelen 81 en 82 van het Verdrag (2004/C 101/07), punt 22.

markten”). De omschrijving van de relevante markt heeft voorts zowel een productcomponent als een geografische component.

V.1 De productmarkt

V.1.1 Stellingen van partijen

38. Eiseres is van oordeel dat de relevante productmarkt de markt is van de organisatie van carambole biljartwedstrijden in België.¹²

39. Verweerster is daarentegen van oordeel dat de relevante productmarkt “*evengoed de markt voor sportartikelen [kan] zijn, de markt voor biljartsportartikelen zijn, enz. Eiseres heeft daarenboven nagelaten een uitvoerig marktonderzoek te (laten) verrichten waaruit blijkt dat substitutie aan de vraag- en/of de aanbodzijde niet mogelijk is.*”¹³

V.1.2 Analyse van de BMA

V.1.2.a De markt voor de organisatie en de commerciële exploitatie van sportwedstrijden

40. De BMA is van oordeel dat de relevante productmarkt de markt is voor de organisatie en de commerciële exploitatie van biljartwedstrijden in België.

41. Dit standpunt is in overeenstemming is met de Europese en Belgische beschikkingspraktijk.

42. In de MOTOE zaak¹⁴ heeft het Europees Hof van Justitie geoordeeld dat enerzijds de organisatie van motorwedstrijden en anderzijds de commerciële exploitatie ervan (door het sluiten van sponsor-, reclame- en verzekeringsovereenkomsten) moet gezien worden als behorende tot eenzelfde productmarkt zonder dat beide activiteiten elkaars directe substituten zijn:

“Volgens vaste rechtspraak omvat voor de toepassing van artikel 82 EG de relevante markt voor het betrokken product of de betrokken dienst de producten of diensten die daarmee substitueerbaar of voldoende uitwisselbaar zijn, niet alleen op grond van hun objectieve kenmerken, waardoor zij bijzonder geschikt zijn om in de constante behoeften van de consument te voorzien, maar ook op grond van de mededingingsvoorwaarden en de structuur van vraag en aanbod op deze markt (zie in die zin arresten van 11 december 1980, L’Oréal, 31/80, Jurispr. blz. 3775, punt 25; 9 november 1983, Nederlandsche Banden-Industrie-Michelin/Commissie, 322/81, Jurispr. blz. 3461, punt 37, en 3 juli 1991, AKZO/Commissie, C-62/86, Jurispr. blz. I-3359, punt 51).

In dit verband zij eraan herinnerd dat uit de verwijzingsbeslissing blijkt dat de activiteiten van ELPA enerzijds bestaan in de organisatie van motorwedstrijden en anderzijds in de commerciële exploitatie daarvan door het sluiten van sponsor-, reclame- en verzekeringsovereenkomsten. Deze twee soorten activiteiten zijn niet uitwisselbaar, maar vullen elkaar eerder functioneel aan.” (§32-33) (BMA benadrukt)

¹² Syntheseconclusies van eiseres, rn. 42.

¹³ Syntheseconclusies van verweerster, p.10, 2.-c/.

¹⁴ MOTOE zaak, r.o. 32-33.

43. De BMA is van oordeel dat in voorliggende zaak ook vanuit de interne KBBB structuur blijkt dat beide activiteiten met elkaar verweven zijn en derhalve tot eenzelfde markt moeten gerekend worden. Vooreerst besteedt de KBBB de commercialisatie van de drie betrokken kampioenschappen niet uit aan derden. Zij sluit de sponsorovereenkomsten met betrekking tot deze in eigen beheer georganiseerde wedstrijden. Ten tweede, de KBBB is de enige regulator in België van de carambole biljarddiscipline en de enige organisator van de drie litigieuze kampioenschappen. In die hoedanigheid kan enkel de KBBB beslissen sponsorcontracten te sluiten met producenten of leveranciers van biljartballen of biljarttafels voor deze kampioenschappen.

V.1.2.b De markt voor de organisatie en de commerciële exploitatie van carambole biljartwedstrijden versus andere biljarddisciplines

44. De BMA is verder van oordeel dat de markt voor de organisatie en de commerciële exploitatie van wedstrijden in België zich beperkt tot de enkele discipline van de carambole biljart.

45. Hiermee sluit de BMA zich aan bij de beslissingspraktijk van het Hof van Justitie¹⁵ en de Europese Commissie. In de International Skating Union zaak oordeelde de Europese Commissie, onder verwijzing naar een aantal beslissingen van rechtscollèges en mededingingsautoriteiten uit andere EU-Lidstaten, dat de organisatie en de commerciële exploitatie van sportwedstrijden moet beperkt worden tot één enkele sportdiscipline.¹⁶ De Commissie kwam tot deze conclusie na een onderzoek van de substitueerbaarheid zowel langs vraag- als aanbodzijde. Langs vraagzijde werd de substitueerbaarheid onderzocht vanuit de positie van (1) de fans van de betrokken sportdiscipline, (2) de omroeporganisaties, sponsors en andere marketing/reclamebedrijven en (3) de spelers zelf. Langs aanbodzijde werd de substitueerbaarheid onderzocht vanuit de positie van de organisators en promotors van sportwedstrijden.

46. In voorliggende zaak stelt zich de vraag naar de substitueerbaarheid van de organisatie en commercialisatie van carambole biljartwedstrijden en wedstrijden van andere biljarddisciplines zoals snooker, poolbiljart of golfbiljart.

47. De BMA beschikt niet over de nodige informatie om een definitief standpunt in te nemen aangaande de substitueerbaarheid langs de vraagzijde. De BMA is echter van mening dat het criterium van de substitueerbaarheid aan aanbodzijde in deze primeert. Immers, elke biljarddiscipline heeft haar eigen koepelfederatie. Eénmaal dat een federatie heeft geïnvesteerd in de organisatie van de competities in haar eigen sportdiscipline (uitwerking regels, verwerving van leden, sluiten van marketing contracten, enz.) zal het haar niet mogelijk zijn te switchen naar de organisatie van een andere sportdiscipline.¹⁷

48. Bijgevolg is de BMA van oordeel dat de productmarkt verder gesegmenteerd moet worden volgens de betrokken biljarddiscipline.

¹⁵ Ibidem, r.o. 33.

¹⁶ Beslissing van de Europese Commissie van 8 december 2017 in de zaak AT. 40208, Toelatingsregels van de internationale schaatsunie, punt 87 e.v. (hierna International Skating zaak). In casu maakte de Commissie een onderscheid tussen ijs snelschaatsen (“speed skating on ice”) i.t.t. andere ijssporten (bv. ijshockey en ijskunstschaatsen) en niet-ijs verbonden (non-ice related) sporten (zoals indoor inline skating).

¹⁷ Ibidem, punt 91.

V.2 Geografische markt

49. De BMA is van oordeel dat de geografische markt nationaal is gelet op de structuur van de KBBB en het toepassingsgebied van het Reglement die beiden een nationale dimensie vertonen.

50. De KBBB is de enige door het BOIC erkende overkoepelende federatie op Belgisch niveau voor de carambole biljart discipline en heeft een regelgevende bevoegdheid die het gehele Belgische grondgebied bestrijkt. De betrokken wedstrijden zijn nationale competities en bevinden zich in het eigen beheer van de KBBB.

V.3 De verstoorde aanverwante markt

51. De markt waarop de bekritiseerde ondernemingsgedraging zijn effecten op de mededinging heeft, wordt hierna de verstoorde markt genoemd.

V.3.1 Stellingen van partijen

52. Eiseres is van oordeel dat de verstoorde markt overeenkomt met de markt van de verkoop van (competitie) carambole biljartballen en –biljarttafels in België.¹⁸

53. Volgens verweerster kan de markt waarop de effecten op de mededinging sorteren “*evengoed de markt voor sportartikelen zijn, de markt voor biljartsportartikelen zijn, enz. Eiseres heeft daarenboven nagelaten een uitvoerig marktonderzoek te (laten) verrichten waaruit blijkt dat substitutie aan de vraag- en/of de aanbodzijde niet mogelijk is.*”¹⁹

V.3.2 Analyse van de BMA

54. De BMA is van oordeel dat de verstoorde markt kan omschreven worden als de markt voor de verkoop van carambole biljartballen, resp. van carambole biljarttafels. Het gaat hierbij om onderscheiden productmarkten, ook al betreft het speelmateriaal dat gebruikt wordt binnen dezelfde biljartdiscipline.

55. De Europese Commissie merkt op dat het begrip relevante markt verschilt van andere marktbegrippen die vaak in ander verband worden gebruikt. Ondernemingen gebruiken vaak het begrip markt om te verwijzen naar het gebied waar zij hun producten afzetten of om in het algemeen te verwijzen naar de bedrijfstak of sector waartoe zij behoren.²⁰

56. De relevante productmarkt omvat volgens de vaste rechtspraak en de beschikkingspraktijk van de Commissie “alle producten en/of diensten die op grond van hun kenmerken, hun prijzen en het gebruik

¹⁸ Syntheseconclusie van eiseres, rnr. 43.

¹⁹ Syntheseconclusie van verweerster, p.10, 2.-c/.

²⁰ Bekendmaking van de Commissie inzake de bepaling van de relevante markt voor het gemeenschappelijke mededingingsrecht, Publicatieblad Nr. C 372 van 09/12/1997 blz. 0005 – 0013), punt 2.

waarvoor zij zijn bestemd, door de consument als onderling verwisselbaar of substitueerbaar worden beschouwd".²¹

57. In een eerste fase van het onderzoek naar mogelijke vervangingsproducten worden de productkenmerken en de functionele (gebruik) verwisselbaarheid onderzocht.²²

58. Het moge duidelijk zijn dat de technische productkenmerken van carambole biljartballen en carambole biljarttafels van elkaar verschillen en dat zij ieder bijzonder geschikt zijn om in een constante behoefte van de gebruiker te voorzien, waarbij het ene product niet door het andere product kan worden vervangen.²³ Eveneens worden de biljartballen en biljarttafels door de gebruiker bestemd voor eigen gebruik dat niet onderling substitueerbaar is. Ook voor de organisatoren van carambole biljartwedstrijden zijn deze producten niet substitueerbaar met andere biljartballen en -tafels.

59. Om deze redenen zijn andere sportartikelen op grond van hun technische productkenmerken en hun bestemd gebruik niet substitueerbaar met andere sportartikelen.

60. Daarenboven heeft het Gerecht van de Europese Unie in het Tetra Pak-arrest geoordeeld dat het feit dat verbruiksgoederen worden vervaardigd die bestemd zijn voor gebruik in andere vervaardigde producten (in die zaak kartons voor de verpakking van melk enerzijds en machines voor de melkproductie en het vullen van deze kartons anderzijds) er niet automatisch toe leidt dat de kartons en de machines een niet te scheiden geïntegreerd systeem vormen. Het Gerecht had immers vastgesteld dat de gekoppelde verkoop van machines en kartons niet als een handelsgebruik kon worden beschouwd.²⁴

61. Op dezelfde wijze stelt de BMA vast dat een gekoppelde of gezamenlijke verkoop van biljarttafels en biljartballen niet de algemene regel is en dat meerdere producenten van biljarttafels en biljartballen actief zijn op de Belgische markt.

62. Bijgevolg is de BMA van oordeel dat de carambole biljartballen en biljarttafels op grond van de vraagsubstitutie tot afzonderlijke relevante productmarkten behoren.

63. Verder is de BMA van oordeel dat deze markten als nationaal kunnen worden beschouwd aangezien de concurrentievoorwaarden binnen België als voldoende homogeen kunnen worden beschouwd, mede door het feit dat de KBBB als belangrijke organisator van wedstrijden de landgrenzen niet overschrijdt en de andere organisatoren hoogstens regionaal actief zijn.

V.4 Verbonden markten

64. De BMA is van oordeel dat de activiteiten van de KBBB die zich afspelen op de markt van de organisatie en commerciële exploitatie van carambole biljartwedstrijden, met name de reglementering van de KBBB m.b.t. de goedkeuring van biljartballen voor wedstrijden en het sluiten

²¹ Ibidem, punt 7.

²² Ibidem, punt 36.

²³ Arrest van het Hof van Justitie van 9 november 1983, 322/81, Michelin / Commissie, r.o. 37.

²⁴ Daarenboven bestonden er al lang onafhankelijke producenten die gespecialiseerd zijn in de vervaardiging van niet-aseptische kartons, bestemd om te worden gebruikt in door andere ondernemingen gebouwde machines, doch die zelf geen machines bouwen. Derhalve besloot het Gerecht dat machines voor het verpakken van een product moeten worden gescheiden van de kartons zelf. Arrest van het Gerecht van Eerste Aanleg van 6 oktober 1994, T-83/91, Tetra Pak Rausing v. Europese Commissie, r.o. 82 t.e.m.85.

van sponsorovereenkomsten, merkbare effecten hebben op de markt van de verkoop van (carambole) biljartballen en biljarttafels.

65. Door deze reglementering en sponsorcontracten bepaalt de KBBB namelijk de mededingingsvoorwaarden tussen de producenten/leveranciers van carambole biljartballen en -tafels, ook al is de KBBB niet zelf aanwezig op de markt van de verkoop van carambole biljartballen en -tafels.
66. Bijgevolg dient de BMA bij het onderzoek van het gedrag van de KBBB op de markt van de organisatie en de commerciële exploitatie, nl. de sluiting van de sponsorovereenkomsten, de effecten op de markt van de verkoop van carambole biljartballen en -tafels in aanmerking te nemen.²⁵

VI. Misbruik van machtspositie in de zin van de artikelen IV.2 WER en 102 VWEU

67. Eiseres voert voor Uw Rechtbank aan dat de KBBB misbruik van haar machtspositie maakt in de zin van artikel IV.2 WER en 102 VWEU door het toekennen van exclusiviteit aan één handelspartner, met uitsluiting van alle anderen, zonder verantwoording en zonder openbare, transparante aanbesteding. Daarenboven zou de duurtijd te lang zijn en niet in overeenstemming zijn met de mededingingsregels.
68. Art IV. 2 WER bepaalt dat het verboden is dat één of meer ondernemingen misbruik maken van een machtspositie op de betrokken Belgische markt of op een wezenlijk deel daarvan. Insgelijks bepaalt Artikel 102 VWEU dat het verboden is, voor zover de handel tussen lidstaten daardoor ongunstig kan worden beïnvloed dat één onderneming misbruik maakt van een machtspositie op de interne markt of op een wezenlijk deel daarvan.
69. Hierna wordt ingegaan op de vraag (i) of een onderneming zoals de KBBB een machtspositie bekleedt op de markt voor het organiseren en commercialiseren van carambole biljart wedstrijden in

²⁵ De analyse van de BMA komt overeen met de zienswijze van de Europese Commissie in haar beslissing van 19 maart 2004, zaak COMP/E-2/38.316 – Vega SpA / CIK-FIA, die betrekking had de markt van de organisatie, het bestuur en het beheer van internationale kartwedstrijden (i.e. de “productmarkt” waarop de karting federatie actief was) en de markt voor de levering van banden voor karting (i.e. de “verstoorde markt” waarop de bandenproducent Vega actief was). De Europese Commissie stelde vast dat de karting federatie niet rechtstreeks aanwezig was op de markt voor de levering van kartbanden, noch als verkoper, noch als koper terwijl Vega als leverancier op deze markt een aanzienlijk marktaandeel had (§ 39). De Commissie stelde verder : « *Les activités de mise en œuvre des réglementations de la CIK-FIA sur le marché de l’organisation, la direction et la gestion des compétitions internationales de karting produit des effets sur des marchés distincts mais voisins. En ce qui concerne la présente affaire, il convient de souligner que l’exercice, de la part de la CIK-FIA, de ses pouvoirs en matière d’organisation, de direction et de gestion des compétitions internationales de karting produit des effets directs et substantiels pour les manufacturiers de pneumatiques de karting. En effet, en exerçant ses pouvoirs, la CIK-FIA détermine les conditions de concurrence existant entre fournisseurs pneumatiques (nombre de fournisseurs, qualité des pneumatiques etc.). » (§34) (BMA benadrukt). Vrije Nederlandse vertaling: “De activiteiten m.b.t. de uitvoering van de reglementering van de CIK-FIA op de markt van de organisatie, het bestuur en het beheer van internationale kartwedstrijden hebben gevolgen voor onderscheiden maar aanverwante markten. Wat de onderhavige zaak betreft, zij erop gewezen dat de uitoefening door de CIK-FIA van haar bevoegdheden om internationale kartwedstrijden te organiseren, te leiden en te beheren, directe en aanzienlijke gevolgen heeft voor de fabrikanten van kartbanden. In het licht van haar bevoegdheden bepaalt de CIK-FIA de concurrentievoorwaarden tussen specifieke leveranciers(aantal leveranciers, kwaliteit van banden, enz.). »*

België, en (ii) of de KBBB door de sluiting van de exclusieve sponsorcontracten misbruik heeft gemaakt van deze machtspositie.

VI.1 Bestaan van een machtspositie

70. Uit de rechtspraak blijkt dat het begrip “machtspositie” betrekking heeft op een positie van een economische machtspositie van een onderneming, waardoor deze de handhaving van een daadwerkelijke mededinging op de betrokken markt kan verhinderen doordat zij de mogelijkheid heeft zich in aanzienlijke mate onafhankelijk te gedragen tegenover haar concurrenten en afnemers en ten slotte, de consument.²⁶

71. De vaststelling dat de betrokken onderneming een machtspositie bekleedt “kan resulteren uit verschillende factoren, die elk afzonderlijk niet per se beslissend behoeven te zijn, doch onder die factoren is het bezit van omvangrijke marktaandelen zeer significant”²⁷. Zo zal men eerst naar de marktaandelen van de betrokken onderneming kijken en dan naar andere factoren die wijzen op het bestaan van een machtspositie.

72. Volgens de rechtspraak leveren zeer aanzienlijke marktaandelen, uitzonderingsomstandigheden daargelaten, op zichzelf reeds het bewijs van een machtspositie leveren. Dit is het geval bij een marktaandeel van 50%.²⁸

73. Daarnaast heeft het Hof van Justitie echter ook geoordeeld dat een onderneming een machtspositie positie kan hebben wanneer haar bijzondere of uitsluitende rechten worden verleend waardoor zij kan bepalen of, en, in voorkomend geval, onder welke voorwaarden andere ondernemingen toegang tot de betrokken markt kunnen krijgen en er hun activiteiten kunnen uitoefenen.²⁹

74. Overigens aanvaardt de rechtspraak dat een erkende sportorganisatie over een regelgevende bevoegdheid voor haar sportdiscipline kan beschikken, zelfs wanneer die bevoegdheid haar niet door de overheid werd gedelegeerd.³⁰

75. Het is aan Uw Rechtbank om na te gaan of de KBB een machtspositie bekleedt op de markt van de organisatie en commerciële exploitatie van carambole biljart wedstrijden in België.

76. De BMA geeft hierbij de volgende preciseringen die de rechtbank kunnen leiden.

77. Ten eerste blijkt uit het dossier dat de KBBB dat de nationale sportbond voor carambole biljart in België is en dat zij erkend is door het BOIC, de Europese Bond en de Wereldbond.³¹ In een beslissing van 4 mei 2020 omschreef het Belgisch Arbitragehof de KBBB verder als “de enige overkoepelende federatie

²⁶ Arrest van het Hof van 14 februari 1978 in zaak 27/79, United Brands Company en United Brands Continentaal BV/Commissie, r.o. 65; Arrest van het Hof van 13 februari 1979 in zaak 85/76, Hoffmann-La Roche/ Commissie, (hierna Hoffmann-La-Roche zaak), r.o. 38.

²⁷ Hoffmann-La-Roche zaak, r.o. 41.

²⁸ Arrest van het Hof van 3 juli 1991 in zaak C-62/86, AkzoChemie/Commissie, r.o. 60.

²⁹ MOTOE zaak, r.o. 32-33.

³⁰ Arrest van het Gerecht van 16 december 2020, T-93/18, International Skating Union/Commissie, r.o. 73.

³¹ Enkel de KBBB mag spelers afvaardigen op het wereldkampioenschap van de UMB en de resultaten van de door de KBBB georganiseerde wedstrijden worden erkend binnen de internationale carambole federaties (zo begrijpt de BMA).

van biljartclubs en (...) de enige nationale instantie die “officiële” biljartwedstrijden organiseert” (onderlijning door de BMA). Enkel de KBBB organiseert wedstrijden op nationaal niveau.

78. De 3 litigieuze kampioenschappen die door de KBBB volledig in eigen beheer worden georganiseerd vormen de belangrijkste wedstrijden binnen de carambole biljart discipline aangezien het om de kampioenschappen op nationaal niveau gaat.

79. Daarnaast worden binnen de werking van de KBBB vele andere wedstrijden georganiseerd door de bij de KBBB aangesloten leden en clubs. De winnaars van deze wedstrijden en competities die georganiseerd worden op district en gewestelijk niveau, kwalificeren voor wedstrijden georganiseerd door de KBBB.

80. Buiten de KBBB bestaan er nog andere “niet-erkende” regionale organisaties die biljartwedstrijden organiseren, zoals de Antwerpse Drieband Liga VZA, de Koninklijke Limburgse biljartbond, de Koninklijke Noord-Limburgse Biljartband en de Koninklijk Biljartfederatie Klein Brabant VZW.

81. De BMA heeft geen informatie over het totaal aantal jaarlijkse carambole biljart wedstrijden in België georganiseerd door de KBBB (en zijn clubleden) en niet-erkende regionale federaties.

82. Het marktaandeel van de KBBB, met inbegrip van de volledig in eigen beheer en de door haar leden en clubs georganiseerde wedstrijden, op de markt voor de organisatie en exploitatie van carambole biljart wedstrijden lijkt echter beduidend hoger te moeten worden ingeschat dan de marktaandelen van de niet-erkende federaties die enkel op regionaal niveau aanwezig zijn. Een marktaandeel van KBBB dat meer dan 50% zou zijn, is op zich een sterke aanwijzing dat er sprake is van een machtspositie.

83. Ten tweede beschikt de KBBB over regelgevende bevoegdheid met betrekking tot economische activiteiten die verwant zijn met de sportdiscipline van de carambole biljart. Blijkens het dossier gelden thans de Sportreglementen, versie 1.1 van 25 september 2020, van de KBBB. Artikel 1/1 bepaalt dat de aangesloten leden en de clubs waarin zij verenigd zijn de statuten en alle andere reglementen en besluiten van de KBBB moeten eerbiedigen. Artikel 2/2 bepaalt de kwalitatieve criteria waaraan biljarttafels moeten beantwoorden, terwijl artikel 2/3 de kwalitatieve criteria bepaalt waaraan de biljartballen moeten beantwoorden.

84. Alle wedstrijden die door bij de KBBB aangesloten leden en clubs worden georganiseerd, dus binnen de werking van de KBBB, worden gespeeld met de biljartballen en -tafels van leveranciers die de KBBB op grond van deze criteria heeft goedgekeurd.³²

85. Uit het dossier blijkt verder dat de sportreglementen van de regionale federaties die buiten de KBBB om bestaan, in een aantal gevallen verwijzen naar het sportreglement van de KBBB.

86. De regelgevende bevoegdheid van de KBBB om de criteria op te leggen waaraan de biljartballen en -tafels moeten beantwoorden om te worden gebruikt in de wedstrijden en competities die georganiseerd worden binnen haar structuur, brengt met zich mee dat de KBBB kan bepalen onder

³² Uit het dossier blijkt dat HCSB heeft de bevestiging ontvangen van de KBBB dat haar biljartballen zijn goedgekeurd en toegelaten.

welke voorwaarden producenten en leveranciers van biljartballen en -tafels toegang tot de betrokken markten kunnen krijgen en er hun activiteiten kunnen uitoefenen.

87. Op vergelijkbare wijze was de Europese Commissie in de Vega-zaak van oordeel dat de karting sportfederatie een machtspositie had op de markt van de organisatie, het bestuur en het beheer van internationale kartwedstrijden:

“ La CIK-FIA est la seule entité qui détient le pouvoir sportif international en matière de karting. Elle agit dans ce domaine en condition de monopole puisque aucune autre association ne peut interférer dans ses activités.

(...) la CIA-FIA peut exercer une certaine influence sur les conditions de concurrence existant dans les fournitures de pneumatiques de karting à travers de l'exercice de ses pouvoirs d'organisation, la direction et de gestion des compétitions internationales de karting. »³³

Vrije Nederlandse vertaling: *“De CIK-FIA is het enige orgaan dat de internationale sportieve bevoegdheid heeft inzake karten. Zij handelt op dit gebied onder een monopolievoorwaarde, aangezien geen enkele andere vereniging zich met haar activiteiten kan bemoeien.*

de CIK-FIA kan een zekere invloed uitoefenen op de mededingingsvoorwaarden voor de levering van kartbanden door de uitoefening van haar bevoegdheden inzake organisatie, leiding en beheer van internationale kartwedstrijden. »

88. Uit het voorgaande volgt dat de KBBB beschikt over een belangrijke regelgevende bevoegdheid die de voorwaarden van verkoop (nl. de productspecificaties) van biljartballen en -tafels beïnvloedt, en dat voor een belangrijk deel van de wedstrijden en competities die in België worden georganiseerd.

89. Indien Uw Rechtbank van oordeel is dat de KBBB over een machtspositie beschikt, staat het aan hem te onderzoeken of de KBBB misbruik van deze machtspositie heeft gemaakt.

VI.2 Bestaan van misbruik

90. De vraag is of de KBBB door de sluiting van de exclusieve sponsorcontracten met Saluc NV en misbruik heeft gemaakt van haar machtspositie op de markt van de organisatie en de commerciële exploitatie van carambole biljartwedstrijden.

91. Het is vaste rechtspraak dat, ook al houdt het bestaan van een machtspositie op zichzelf geen verwijt jegens de betrokken onderneming in, niettemin op de onderneming met een machtspositie een

³³Beslissing van de Europese Commissie van 19 maart 2004 in zaak COMP/E-2/38.316, Vega SpA / CIK-FIA , punten 38 en 39.

“bijzondere verantwoordelijkheid” rust om niet door haar gedrag afbreuk te doen aan een daadwerkelijke en onvervalste mededinging op de interne markt.³⁴

92. In artikel 102 VWEU gaat het immers om gedragingen van een dominerende onderneming op een markt waar haar enkele aanwezigheid de mededingingsstructuur heeft doen verflauwen, zodat iedere verdere aantasting van die mededingingsstructuur misbruik van een machtspositie kan opleveren.³⁵

93. In zijn rechtspraak met betrekking tot een specifiek discriminatieverbod van artikel 102, eerste lid en tweede lid, onder c) VWEU (en dus van artikel IV.2, lid 1 en lid 2, onder c) WER), heeft het Hof van Justitie verklaard dat het commerciële gedrag van de onderneming met een machtspositie de mededinging op een stroomopwaartse of stroomafwaartse markt, dit wil zeggen tussen leveranciers of tussen afnemers van deze onderneming, niet mag vervalsen.³⁶ De artikelen 102, lid 1 en lid 2, onder c) VWEU en IV.2, eerste lid en tweede lid, onder c) WER verbieden een onderneming met een machtspositie om ten opzichte van handelspartners ongelijke voorwaarden toe te passen bij gelijkwaardige prestaties.

94. Volgens deze rechtspraak is er slechts een inbreuk op die bepaling wanneer vaststaat dat het gedrag van de onderneming met een machtspositie op een gegeven markt niet alleen discriminerend is, maar ook tot doel heeft deze concurrentieverhouding scheef te trekken, dat wil zeggen, afbreuk te doen aan de mededingingspositie van een deel van de handelspartners van deze onderneming ten opzichte van de anderen.³⁷

95. Meer algemeen is er in het Unierecht sprake van een misbruik wanneer een praktijk kan worden aangemerkt als een ‘uitsluitingsgedrag’.³⁸

96. Anderzijds wordt niet geëist dat het bewijs wordt geleverd van een daadwerkelijke en kwantificeerbare verslechtering van de mededingingspositie van de handelspartners individueel beschouwd; evenmin geldt er een merkbaarheidsdrempel (de-minimisdrempel).³⁹

97. De BMA is van oordeel dat de principes van deze rechtspraak over het discriminatieverbod en de richtsnoeren over uitsluitingsgedrag ook gelden in de situatie waar het KBBB in haar sportreglement bepaalt dat alle biljartwedstrijden die door haar aangesloten leden en clubs binnen haar structuur worden georganiseerd, kunnen worden gespeeld met de biljartballen en -tafels van leveranciers die de KBBB op grond van kwalitatieve criteria heeft goedgekeurd. M.a.w., de KBBB beschikt over een lijst

³⁴ Arrest van het Hof van 2 april 2009 in zaak C-202/07P, France Télécom SA tegen Commissie van de Europese Gemeenschappen, r.o. 105.

³⁵ Hoffmann-La Roche/Commissie 85/76, r.o. 123.

³⁶ Arrest van het Hof van Justitie van 18 april 2018 in zaak C-525/16, Serviços de Comunicações e Multimédia SA/Autoridade da Concorrência (hierna MEO zaak), r.o. 24.

³⁷ Ibidem, r.o. 25.

³⁸ Richtsnoeren betreffende de handhavingsprioriteiten van de Commissie bij de toepassing van artikel 82 van het EG-Verdrag op onrechtmatig uitsluitingsgedrag door ondernemingen met een machtspositie (PB 2009/C 45/02).

³⁹ Ibidem, r.o. 27 en 28.

van gekende leveranciers waarvan de ballen en tafels geschikt werd geacht om gebruikt te worden in de wedstrijden en competities die binnen haar structuur worden georganiseerd.

98. Op grond van haar bijzondere verantwoordelijkheid als onderneming met machtspositie mocht redelijkerwijze verwacht worden van de KBBB dat zij een in-mededingingstelling organiseert wanneer zij één van de balproducenten verkiest in het kader van de 3 betrokken kampioenschappen.⁴⁰

99. In deze omstandigheden is de BMA van oordeel dat de sluiting door de KBBB van exclusieve sponsorovereenkomsten met een welbepaalde leverancier van biljartballen en een welbepaalde leverancier van biljarttafels voor volledig in eigen beheer georganiseerde wedstrijden zonder leveranciers van goedgekeurde biljartballen op de lijst de reële mogelijkheid te hebben gegeven om mee te dingen voor de toewijzing van een dergelijke overeenkomst een discriminatoire handelswijze kan opleveren die een misbruik in de zin van artikel IV.2 WER en artikel 102 VWEU inhoudt.

100. De BMA is met name van oordeel dat deze handelswijze, voor zover zij zich daadwerkelijk heeft voorgedaan (zie infra), tot doel heeft afbreuk te doen aan de mededingingspositie van de niet-gecontacteerde leveranciers op de markt van de verkoop van biljartballen c.q. biljarttafels ten opzichte van de twee leveranciers die de sponsorcontracten hebben getekend. Immers, voor zover deze reële mogelijkheid van mededinging niet aan alle leveranciers van goedgekeurde biljartballen werd verschaft, is deze handelswijze van de KBBB van aard een concurrentieel voordeel te verschaffen aan de gekozen leveranciers. In dit verband is van belang op te merken dat de drie competities de enige op nationaal niveau georganiseerde kampioenschappen voor carambole biljart zijn en publiciteit⁴¹ en het voeren van publiciteit voor deze wedstrijden een concurrentiële differentiatiefactor is tegenover de concurrenten.

101. Tussen partijen bestaat echter betwisting omtrent de wijze waarop de exclusiviteit werd toegewezen. Volgens de KBBB werd, wat betreft de biljartballen, HSCB uitdrukkelijk uitgenodigd een sponsorvoorstel over te maken (e-mail van 9 juli 2020) na een vergadering op 10 januari 2020, en werd wat de biljarttafels betreft, via de verdeler BV Biljart uitleg gegeven aan HSCB. Daarentegen stelt HSCB dat de exclusieve sponsorcontracten werden toegewezen zonder een open en transparante aanbesteding.

102. Het is aan Uw Rechtbank om na te gaan of er sprake is geweest van een objectieve, niet-discriminerende en transparante in-mededingingstelling alvorens de exclusiviteit voor de drie

⁴⁰ Beslissing van het Mededingingscollege nr. BMA-2015-V/M-65 van 5 november 2015 in zaak nr. MEDE-V/M-15/0024 en had betrekking op het verzoek om voorlopige maatregelen van Proximus N.V. jegens Telenet N.V., SBS Belgium N.V. en de V.Z.W. Verenigde Veldritorganisatoren (VVO) en beslissing n° 14-MC-01 van 30 juli 2014 van de Franse mededingingsautoriteit over uitzendrechten van rugbywedstrijden (relativ à la demande de mesures conservatoires présentée par la société BeIN Sports France dans le secteur de la télévision payante).

⁴¹ Deze drie kampioenschappen sluiten het voorbije speelseizoen af na meerdere kwalificatierondes op provinciaal niveau en de winnaars van deze kampioenschappen kwalificeren zich voor toernooien op Europees of hoger niveau.

betrokken nationale kampioenschappen werd toegewezen. Kandidaten dienen een reële uitnodiging te ontvangen, met de nodige informatie, om een nuttig bod te kunnen doen.

103. De BMA brengt in dit verband de volgende feitelijke elementen onder de aandacht van Uw Rechtbank:

- de organisatie van een vergadering op 10 januari 2020 tussen de KBBB en HSCB ;
- de verzending van een email-bericht van 9 juli 2020 (stuk A-3 dossier eiseres), waarmee de KBBB enerzijds HSCB informeert dat 3 types DYNASPHERE carambole-biljartballen werden goedgekeurd, en anderzijds HSCB uitnodigt een sponsorvoorstel te doen voor de Kampioenschappen van België, de beker van België en de Belgische jeugdkampioenschappen;
- de vaststelling evenwel dat de sponsorovereenkomst met Saluc met betrekking tot de biljartballen werd getekend op 6 juli 2020, drie dagen vóór de e-mail van 9 juli 2020, terwijl verweerster aangeeft dat zij eiseres met deze e- mail uitdrukkelijk had uitgenodigd om haar sponsorvoorstel over te maken;⁴² vanuit dit oogpunt kan betwijfeld worden dat een reële uitnodiging vanwege de KBBB heeft plaatsgevonden;
- de mate van informatie over de uitnodiging om een sponsorvoorstel over te maken met betrekking tot de biljarttafels voor de drie betrokken kampioenschappen;
- de inhoud van de uitnodiging om een sponsorvoorstel te maken, m.n. de mate van duidelijkheid dat een inmededingingstelling wordt georganiseerd om een exclusief partnerschap aan te gaan voor de drie kampioenschappen en de mate van duidelijkheid omtrent de omvang (wedstrijden, speelmateriaal, ...) en de voorwaarden en modaliteiten van de sponsoring (exclusiviteit en duur);
- het al dan niet bestaan van een duidelijke einddatum voor het indienen van een sponsorvoorstel.

VII. Mededingingsbeperkende overeenkomst in de zin van de artikelen

IV.1 WER en 101 VWEU

104. Eiseres voert aan dat de KBBB met Saluc NV en Verhoeven Biljartfabriek overeenkomsten heeft gesloten die strijdig zijn met de artikelen IV.1 WER en 101 VWEU, aangezien exclusiviteit aan deze handelspartners werd toegekend en alle andere handelspartners werden uitgesloten zonder verantwoording en zonder een open, transparante en niet-discriminatoire aanbesteding.

105. Volgende de vaste rechtspraak kan een overeenkomst slechts onder het verbod van artikel 101, lid 1, VWEU vallen wanneer zij “ertoe [strekt] of tot gevolg [heeft]” dat de mededinging binnen de interne markt wordt verhinderd, beperkt of vervalst. Volgens vaste rechtspraak van het Hof sinds het arrest LTM (56/65, EU:C:1966:38) volgt uit het alternatieve karakter van deze voorwaarde, dat blijkt uit het voegwoord „of”, dat eerst moet worden gelet op de strekking van de overeenkomst, rekening

⁴² Syntheseconclusie van verweerster, blz. 13.

houdend met de economische context waarin zij moet worden toegepast (zie arrest van het Hof van Justitie van 26 november 2015, Maxima Latvija, C-345/14, punt 16).

106. In het Expedia-arrest heeft het Hof van Justitie verder verduidelijkt dat overeenkomsten die tot doel hebben (“ertoe strekken”) de mededinging te beperken steeds worden geacht de mededinging “merkbaar” te beperken.⁴³

Wanneer de mededingingsbeperkende strekking van een overeenkomst vaststaat, hoeven de gevolgen daarvan voor de mededinging dus niet te worden onderzocht. Wanneer uit de analyse van de inhoud van de overeenkomst evenwel niet blijkt dat de mededinging daardoor in voldoende mate wordt verstoord, moeten vervolgens de gevolgen ervan worden onderzocht en kan de overeenkomst slechts worden verboden indien alle factoren aanwezig zijn waaruit blijkt dat de mededinging daadwerkelijk merkbaar is verhinderd, beperkt of vervalst (arrest van het Hof van Justitie van 26 november 2015, Maxima Latvija, C-345/14, punt 17).

107. Hierna onderzoekt de BMA eerst of de sluiting van de exclusieve sponsorcontracten een mededingingsbeperkende strekking hebben en daarna of zij tot gevolg hebben dat de mededinging merkbaar wordt beperkt.

VII.1 Mededingingsbeperking naar strekking

108. Volgens de vaste rechtspraak valt het essentiële juridische criterium om uit te maken of een overeenkomst een mededingingsbeperkende „strekking” heeft, samen met de vraag of deze overeenkomst op zich in voldoende mate schadelijk is voor de mededinging dat de gevolgen ervan niet hoeven te worden onderzocht (zie in die zin arrest van het Hof van 11 september 2014, CB/Commissie, C-67/13 P, punt 57).

109. Bij de beoordeling of een overeenkomst tussen ondernemingen of een besluit van een ondernemersvereniging de mededinging in die mate nadelig beïnvloedt dat zij kan worden geacht een mededingingsbeperkende „strekking” in de zin van artikel 81, lid 1, EG te hebben, moet worden gelet op de bewoordingen en de doelstellingen ervan, alsook op de economische en juridische context. Bij de beoordeling van die context moet ook rekening worden gehouden met de aard van de betrokken goederen of diensten en met de daadwerkelijke voorwaarden voor het functioneren en de structuur van de betrokken markt of markten (arrest van het Hof van 11 september 2014, CB/Commissie, C-67/13 P, punt 53).

110. In dit verband wijst de BMA erop dat het toekennen van een exclusiviteit door één onderneming aan een andere onderneming op zich geen met het mededingingsrecht strijdige mededingingsbeperking vormt. Evenwel kan de mededingingsbeperkende strekking van de toekenning van exclusiviteit blijken uit de feitelijke omstandigheden waarin deze toekenning is gebeurd.⁴⁴

111. Het komt toe aan de Ondernemingsrechtbank om te beoordelen of in het licht van de feitelijke omstandigheden van de zaak de wijze van toekenning van de exclusiviteit door de KBBB aan Saluc NV

⁴³ Arrest van het Hof van Justitie van 13 december 2012 in zaak C-226/11, Expedia tegen Autorité de la Concurrence, r.o. 38.

⁴⁴ In dezelfde zin: arrest van het hof van beroep van Parijs van 9 oktober 2014 m.b.t. de toekenning van “premium” TV-rechten van Rugby wedstrijden door de Franse nationale Rugbyliga in Frankrijk (arrest, blz. 11-12).

en aan de NV Verhoeven Biljartfabriek moet geacht worden tot doel te hebben de mededinging op de markt van de verkoop van biljartballen en -tafels te beperken.

112. De BMA wijst in dit verband op de volgende feitelijke elementen:

- het belang van de drie betrokken kampioenschappen voor het voeren van publiciteit door leveranciers van biljartballen en -tafels (in vergelijking met andere wedstrijden) en het belang van deze publiciteit om zich te onderscheiden van de concurrentie; in dit verband blijkt dat de drie competities de enige op nationaal niveau georganiseerde kampioenschappen voor carambole-biljart zijn (topwedstrijden of premium karakter van de wedstrijden);⁴⁵
- de vaststelling dat, niettegenstaande de KBBB op 9 juli 2020 aan HSBC een uitnodiging zond om een sponsorvoorstel over te maken, de KBBB drie dagen daarvóór met Saluc NV al een exclusief sponsorcontract heeft gesloten;
- andere elementen waaruit blijkt dat door de KBBB geen objectieve, niet-discriminerende en transparante inmededingingstelling werd georganiseerd volgens de regels van de kunst.

113. Wat betreft de wijze van toekenning van de sponsorovereenkomst aan NV Verhoeven Biljartfabriek beschikt de BMA niet over enige feitelijke informatie.

114. In de mate Uw Rechtbank vaststelt dat de wijze van toekenning van de exclusieve sponsorcontracten de mededingingsbeperkende strekking van deze contracten aantoont, kan besloten worden tot de schending van de artikelen 101 VWEU en IV.1 WER, en hoeven de gevolgen daarvan voor de mededinging niet verder te worden onderzocht.

VII.2 Mededingingsbeperking naar de gevolgen

115. Volgens de vaste rechtspraak moet bij de beoordeling van de gevolgen van een overeenkomst rekening worden gehouden met het concrete kader waarin de overeenkomst voorkomt, met name de economische en juridische context waarin de betrokken ondernemingen actief zijn, de aard van de betrokken goederen of diensten, en de daadwerkelijke voorwaarden voor het functioneren en de structuur van de betrokken markt of markten (arresten van 11 december 1980, L'Oréal, 31/80, punt 19, van 12 december 1995, Oude Luttikhuis, C-399/93, van 23 november 2006, Asnef-Equifax en Administración del Estado, C-238/05, punt 49, van 24 september 2009, Erste Group Bank e.a./Commissie, C-125/07 P, C-133/07 P, C-135/07 P en C-137/07 P, punt 54, en van 11 september 2014, MasterCard e.a. / Commissie, C-382/12 P, punt 161).

116. Daarbij moet rekening worden gehouden zowel met de werkelijke als de potentiële gevolgen van de overeenkomst voor de mededinging (arrest van 28 mei 1998, zaak C-7/95 P, John Deere/ Commissie, C-7/95 P, punten 77 en 78). Een overeenkomst ontkomt evenwel aan het verbod van artikel 101 VWEU wanneer zij de markt slechts in zeer geringe mate beïnvloedt (arrest van 9 juli 1969, Völk, 5/69, Jurispr. blz. 295, punt 7).

117. Hoger werd reeds opgemerkt dat de sluiting van de sponsorcontracten door de KBBB gevolgen resorteert op de markt van de verkoop van carambole biljartballen en -tafels (zie punt V.4).

118. Voor de beoordeling van deze gevolgen is de BMA van oordeel in het licht van haar beschikkingspraktijk en de rechtspraak van het Marktenhof, dat m.n. rekening kan worden gehouden

⁴⁵ Zie ook randnr. 124 infra.

met het eventuele premium karakter van de drie betrokken kampioenschappen, het bestaan van voldoende alternatieven voor concurrenten, de marktpositie van de gekozen leveranciers (Saluc en NV Verhoeven Biljartfabriek), de duur van de contracten, het eventueel ontbreken van een objectieve, niet-discriminerende en transparante biedprocedure en de daaruit voortvloeiende uitsluitingseffecten op de stroomafwaartse markt.⁴⁶

119. Op grond van deze factoren oordeelde de BMA -- met de goedkeuring van het Marktenhof -- dat de overeenkomst tussen de VZW Veldritorganisatoren en Telenet waarbij deze laatste voor een duur van vijf jaar de exclusieve live TV-uitzendingrechten van de Hansgrohe Superprestige veldritwedstrijden in het verzorgingsgebied verwierf zodat potentieel geïnteresseerden, waaronder bestaande concurrenten of nieuwkomers op de stroomafwaartse kleinhandelsmarkt voor het aanbieden van TV-diensten geen kans werd geboden om die rechten te verwerven om met Telenet te concurreren op deze markt.⁴⁷

120. Het is aan de ondernemingsrechtbank om na te gaan of, m.n. gelet op deze factoren, de sluiting van de litigieuze sponsorcontracten mededingingsbeperkende gevolgen heeft op de markt van de levering van de carambole biljartballen en -tafels.

121. Dienaangaande geeft de BMA de volgende preciseringen om de Ondernemingsrechtbank bij haar toepassing van art. IV.1 WER en artikel 101 VWEU te leiden.

122. Op de eerste plaats dient door Uw Rechtbank te worden beoordeeld of de Belgische Kampioenschappen, de Beker van België en de Jeugdkampioenschappen een *premium* karakter hebben. In dit verband is van belang in herinnering te brengen dat de drie competities de enige op nationaal niveau georganiseerde kampioenschappen voor carambole biljart zijn en publiciteit⁴⁸ en het voeren van publiciteit een concurrentiële differentiatiefactor is tegenover de concurrenten.

123. Het zal dan gaan om wedstrijden met een aantrekkelijke inhoud waardoor de sponsor zich kan profileren tegenover spelers / kijkerspubliek en tegenover concurrenten. De wedstrijden dienen dan als een middel en platform om het merk en het imago van de balsets van de gekozen leverancier onder de aandacht te brengen en de verkoop ervan te stimuleren. Sponsors kunnen zich dan via de betrokken nationale wedstrijden op een supra regionaal niveau profileren. De wedstrijden vinden repetitief plaats (jaarlijks) wat van groot belang is voor de opbouw van het imago van de sponsor.

124. Aangaande het argument dat de sponsorovereenkomsten slechts betrekking hebben op [...] van de meer dan 12.000 wedstrijden binnen de KBBB structuur, wijst de BMA erop dat volgens de rechtspraak van de Marktenhof de regelmaat van de wedstrijden en de duur van de competitie niet

⁴⁶ Beslissing van het Mededingingscollege nr. BMA-2015-V/M-65 van 5 november 2015 in zaak nr. MEDE-V/M-15/0024 en had betrekking op het verzoek om voorlopige maatregelen van Proximus N.V. jegens Telenet N.V., SBS Belgium N.V. en de V.Z.W. Verenigde Veldritorganisatoren (VVO), §§ 45-46 en arrest van het hof van beroep te Brussel van 7 september 2016 (2015/MR/2 en 2016/MR/1), randnr. 80, blz. 42-43. Zie eveneens arrest van het hof van beroep van Parijs van 9 oktober 2014 m.b.t. de toekenning van "premium" TV-rechten van Rugby wedstrijden door de Franse nationale Rugbyliga in Frankrijk (arrest, blz. 12-13).

⁴⁷ De stroomopwaartse markt was de markt voor het verlenen van licenties voor het aanbieden van de live uitzendingrechten voor veldritcompetities.

⁴⁸ Deze drie kampioenschappen sluiten het voorbije speelseizoen af na meerdere kwalificatierondes op provinciaal niveau en de winnaars van deze kampioenschappen kwalificeren zich voor toernooien op Europees of een hoger niveau.

doorslaggevend zijn voor de bepaling van het premium karakter ervan.⁴⁹ Het feit dat de betrokken kampioenschappen slechts gedurende een beperkte duur van het jaar plaatsvinden, (m.n. enkele dagen of weekends) is niet dus decisief.

125. Op de tweede plaats dient beoordeeld te worden of er voor de niet-gekozen, concurrerende leveranciers van carambole-biljartballen of -tafels een gebrek is aan volwaardige alternatieven, m.n. wedstrijden of competities, bestaat
126. De litigieuze sponsorovereenkomsten hebben betrekking op 3 belangrijke kampioenschappen binnen de KBBB structuur. Beoordeeld dient te worden of binnen de KBBB structuur of daarbuiten voor concurrenten van Saluc NV en NV Verhoeven Biljartfabriek wedstrijden, kampioenschappen of andere opportuniteiten bestaan die een volwaardig alternatief vormen om publiciteit te voeren voor hun producten. In de mate dat deze drie kampioenschappen elkaars substituut vormen en via één enkele biedprocedure in handen komen van eenzelfde leverancier van carambole biljartballen of -tafels, kan de KBBB geen volwaardig alternatief aanbod van wedstrijden aanbieden van hetzelfde belang. Het komt toe aan eiseres om aan te tonen dat binnen en buiten de structuur van de KBBB er geen volwaardige substituten zijn (m.a.w. volwaardige alternatieven om publiciteit te voeren).
127. Op de derde plaats dient de marktmacht van de NV Saluc en NV Verhoeven Biljartfabriek op de stroomafwaartse markt van de verkoop van carambolebiljart ballen en -tafels te worden beoordeeld. Deze marktmacht kan worden afgeleid uit de marktaandelen van deze partijen. Hoe hoger het marktaandeel, hoe groter de impact van de exclusiviteit op de mededinging op deze markten.
128. Uit het KBBB sportreglement voor het sportjaar 2014-2015⁵⁰ blijkt voorts dat [...].
129. [...].
130. Op de vierde plaats dient, wat de duur van de overeenkomsten betreft, in aanmerking te worden genomen dat de sponsorcontracten werden afgesloten voor een periode van 4 jaar (vanaf 1 juli 2020) met de mogelijkheid van een stilzwijgende verlenging wat het contract met Saluc betreft. Derhalve dekt de sponsoring 4 speelseizoenen. Andere geïnteresseerde sponsors worden daardoor voor een

⁴⁹ Zie p. 33 van het arrest van het Hof van Beroep van 7 september 2016.

⁵⁰ Zie Stuk C2 in stukkenbundel eiseres, art. 2/3.

⁵¹ Zie Stuk C1 in stukkenbundel eiseres.

⁵² Zie Stuk C2 in stukkenbundel eiseres, art. 2/3.

⁵³ Zie Stuk C1 in stukkenbundel eiseres.

geruime periode in de onmogelijkheid gesteld om mee te dingen naar deze exclusieve leveringsrechten. Hiervoor werd reeds gewezen op het belang van deze *premium* rechten voor de merkpositionering van de leveranciers van de betrokken producten.

131. Een duurtijd van 4 jaar moet als lang worden beschouwd in het licht van de bestaande beslissingspraktijk m.b.t. exclusieve leveringsrechten van sportuitrusting:

- In de Vega-zaak werden de exclusieve leveringsrechten van kartbanden toegekend voor één kampioenschapseizoen. De Europese Commissie stelde hierover:

“Het betrokken aanbestedingssysteem is des te minder concurrentiebeperkend wanneer men bedenkt dat de duur van de verplichting om zich bij één enkele leverancier te bevoorraden beperkt is tot één kampioenschapseizoen. Voor de start van het volgende seizoen wordt een nieuwe aanbesteding uitgeschreven en mag elke producent van kartbanden die aan de eisen van het CIK-FIA-reglement voldoet, deelnemen. Indien een producent die het jaar voordien niet was geselecteerd, een nieuwe band indient die door de CIK-FIA als de beste wordt beoordeeld, kan hij als leverancier worden aangewezen in de plaats van de vorige leverancier. Concurrentie op basis van verdienste kan derhalve elk jaar worden gevoerd op het niveau van de deelneming aan de aanbesteding.” (§51) (BMA benadrukt)

- In de Verenigde Veldritorganisatoren-zaak was het Mededingingscollege van oordeel dat het afsluiten van een langdurig (5 jaar) exclusief contract buiten iedere biedprocedure potentieel geïnteresseerden *prima facie* geen kans biedt om de uitzendrechten te verwerven⁵⁴;
- In de Deense tennisfederatie zaak was de Europese Commissie akkoord dat de tennisfederatie elke 2 jaar een tender voor een sponsor zou uitschrijven. De geselecteerde sponsor wordt de enige tennisballenleverancier van wedstrijden georganiseerd door de tennisfederatie gedurende een periode van 2 jaar.⁵⁵

132. De BMA brengt eveneens onder de aandacht van Uw Rechtbank dat tijdens de zitting in de Golfbiljart-zaak door de aanwezige partijen (verweerster en de KBGB) niet betwist werd dat een set biljartballen ongeveer 2 jaar gebruikt kan worden. Deze vaststelling werd opgenomen in randnummer 27 van de beslissing van het Mededingingscollege in die zaak. De BMA is van oordeel dat de levensduur van een biljartbal de meest geschikte parameter is voor de duur van de exclusieve rechten.

133. Op de vijfde plaats wordt voor zover een objectieve, niet-discriminerende en transparante in-mededingingstelling voor de toekenning van exclusiviteit ontbreekt, aan niet-gekozen leveranciers de kans ontnomen om de sponsorrechten voor de drie betrokken kampioenschappen te verwerven.

134. In het licht van deze factoren komt het aan Uw Rechtbank om ertoe te besluiten of de exclusieve sponsorecontracten leiden tot merkbare uitsluitingseffecten van de niet-gekozen concurrerende leveranciers van door de KBBB goedgekeurde carambolebiljartballen of -tafels op de stroomafwaartse markt van de verkoop van deze producten.

135. Tegenover de versterking van de marktpositie van de gekozen leveranciers staat dan de overeenstemmende verzwakking van de marktpositie van de andere leveranciers van goedgekeurde

⁵⁴Beslissing van het Mededingingscollege van 5 november 2015, nr. BMA-2015-V/M-65, in zaak MEDE-V/M-15/0024, rnr. 45.

⁵⁵ Competition Policy Newsletter, juni 1998, p. 54.

biljartballen (waaronder eiseres). Deze leveranciers blijven uit de “spotlights” tijdens de meest attractieve wedstrijden binnen de carambole biljarddiscipline, en blijven beperkt tot sponsoring van lager gerankte wedstrijden. In de mate dat een gekozen leverancier al een bijzonder sterke marktpositie op de verkoopmarkt van de producten (m.n. biljartballen) heeft, wordt de concurrentiedynamiek tussen balproducenten, die sowieso al verflauwd was door de aanwezigheid van een sterke speler, verder verzwakt.

Voor de Belgische Mededingingsautoriteit,

Jacques Steenbergen

Voorzitter

25 augustus 2021